

UCHWAŁA

Dnia 6 czerwca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogumiła Ustjanicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

SSN Krzysztof Strzelczyk

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie ze skargi dłużnika R.O. na czynność Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w W. w przedmiocie ustalenia kosztów postępowania egzekucyjnego w sprawie [...]

przy uczestnictwie wierzyciela P. I. S. w Luksemburgu
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 6 czerwca 2014 r.

zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Okręgowy w S.
postanowieniem z dnia 14 lutego 2014 r.

"1. Czy w świetle art. 30 ust. 2 w zw. z art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376 ze zm.) aplikant komorniczy w sprawie o świadczenie pieniężne, nie przekraczające kwoty stanowiącej równowartość stukrotnego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej w roku poprzednim, w rozumieniu art. 33 ust. 1 ustawy, do skutecznego dokonania czynności egzekucyjnych, w tym wydania postanowienia o ustaleniu kosztów i zakończeniu postępowania, powinien legitymować się upoważnieniem komornika do dokonania konkretnej czynności egzekucyjnej czy też wystarczy upoważnienie ogólne do czynności egzekucyjnych w danej sprawie?

2. W sytuacji gdy ogólne upoważnienie jest niewystarczające, czy czynność dokonana na podstawie takiego upoważnienia jest czynnością istniejącą, czy też wadliwą podlegającą uchyleniu?"

podjął uchwałę:

Upoważnienie aplikanta komorniczego przez komornika sądowego na podstawie art. 30 ust. 2 w związku z art. 33 ust. 1

ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (jedn. tekst: Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376 ze zm.) do samodzielnego wykonywania określonych czynności egzekucyjnych nie obejmuje wydania postanowienia o ustaleniu kosztów egzekucji i zakończeniu egzekucji. Takie postanowienie podpisane przez aplikanta komorniczego jest nieistniejące.

UZASADNIENIE

W sprawie o egzekucję świadczenia pieniężnego w wysokości 826,16 zł komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w G. upoważnił aplikanta komorniczego na podstawie art. 30 ust. 2 w związku z art. 33 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia o komornikach sądowych i egzekucji (jedn. tekst: Dz.U. z 2011 r., Nr 231, poz. 137 ze zm., dalej: „u.k.s.e.” lub „ustawa o komornikach”) do dokonania w tej sprawie czynności egzekucyjnych, niezbędnych dla prawidłowego postępowania egzekucyjnego.

W dniu 9 października 2012 r. wydane zostało postanowienie o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego, z wyszczególnieniem opłat, wydatków i ich wysokości, obciążeniu nimi dłużnika oraz o zakończeniu postępowania egzekucyjnego. W komparycji postanowienia jako wydający je wpisany został komornik, natomiast jego sentencję i uzasadnienie podpisał aplikant komorniczy, powołując się na upoważnienie komornika.

Sąd Rejonowy oddalił skargę dłużnika na to postanowienie, w której kwestionował on obciążenie go obowiązkiem ponoszenia kosztów egzekucyjnych.

W zażaleniu dłużnik podniósł zarzut niezastosowania przez Sąd Rejonowy art. 98 § 1 i 3 oraz art. 99 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i nieuwzględniania, że ryzyko niecelowego wszczęcia egzekucji obciąża wierzyciela.

Przy rozpoznawaniu zażalenia Sąd Okręgowy powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionym zagadnieniu prawnym. Dotyczą one kwestii dopuszczalności podejmowania przez aplikanta komorniczego czynności w postępowaniu egzekucyjnym, sposobu upoważniania go przez komornika do ich wykonania i skutków podjęcia czynności na podstawie nieprawidłowego upoważnienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego zamieszczone zostały przepisy regulujące postępowanie egzekucyjne. Zgodnie z art. 758 k.p.c. prowadzenie spraw egzekucyjnych należy do właściwości sądów rejonowych i działających przy nich komorników. Określenie rozumienia „sprawy egzekucyjne” nie zostało dokonane ani w wymienionym przepisie, ani w dalszych uregulowaniach

tej księgi. W doktrynie i orzecznictwie jego znaczenie wyjaśniane jest przez odniesienie do treści art. 1 k.p.c., skoro postępowanie egzekucyjne ma na celu wyegzekwowanie świadczenia objętego tytułem wykonawczym, wydanym przez sąd w sprawie cywilnej. Przyjmowane jest zatem, że sprawami egzekucyjnymi, w rozumieniu art. 758 k.p.c., są sprawy dotyczące przymusowego wykonania tytułów wykonawczych, wydanych przez sąd w sprawach z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego, prawa pracy, jak również w innych sprawach, do których stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego, przy użyciu środków przymusu przewidzianych w części trzeciej kodeksu postępowania cywilnego oraz wyjątkowo, stosownie do art. 773 § 1 k.p.c., sprawy należące do właściwości administracyjnych organów egzekucyjnych.

Czynności egzekucyjne z zasady należą do komorników, a kompetencja sądu ograniczona została do tych czynności egzekucyjnych, które wskazują przepisy szczególne (art. 759 § 1 k.p.c.). Poza funkcją organu egzekucyjnego sąd wykonuje nadzór nad komornikami (art. 759 § 2 k.p.c.), polegający na dbaniu o prawidłowy tok postępowania i legalność podejmowanych działań.

Czynności podejmowane w postępowaniu egzekucyjnym obejmują, wyodrębnione w doktrynie, przy uwzględnieniu swoistych cech i funkcji jakie realizują w tym postępowaniu, dwie kategorie: czynności egzekucyjne i czynności postępowania egzekucyjnego. W przepisach kodeksu postępowania cywilnego normujących postępowanie egzekucyjne ani w zamieszczonych w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji, nie zostało wyjaśnione rozumienie tych pojęć, a ma ono znaczenie dla skonkretyzowania czynności, które komornik, co do zasady uprawniony i zobowiązany do osobistego ich wykonywania, może zlecić asesorowi lub przekazać aplikantowi, na podstawie upoważnienia.

W doktrynie podejmowane były liczne próby zdefiniowania pojęcia „czynności egzekucyjne”, które doprowadziły do wypracowania cech tego rodzaju aktywności, prowadzących do konkluzji, że czynnością egzekucyjną jest każde określone co do czasu, formy, miejsca i treści działanie (faktyczne i prawne) powołanego do tego organu, na podstawie przyznanych mu władczych uprawnień, dla zaspokojenia wierzyciela, podejmowane w stosunku do osób podlegających

egzekucji, wyróżniające się stosowaniem środków przymusu, podjęte w toczącej się egzekucji sądowej, ściśle z nią związane i wywołujące skutki w jej ramach.

Czynnościami postępowania egzekucyjnego to działania organu egzekucyjnego podejmowane przed wszczęciem egzekucji lub poza nią, mające na celu zapewnienie prawidłowej formy wniosku o przeprowadzenie egzekucji, żądanie złożenia wyjaśnień, wysłuchanie stron, podjęcie decyzji w formie postanowień w przedmiocie zawieszenia, umorzenia postępowania, ustalenia kosztów postępowania egzekucyjnego, działania związane ze zbiegiem egzekucji administracyjnej i sądowej, dotyczące złożenia uzyskanego w egzekucji przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego lub na rachunek depozytowy sądu, podejmowane przez sąd działania nadzorcze nad czynnościami komornika. Stanowią one niezbędne uzupełnienie czynności egzekucyjnych, ponieważ w pośredni sposób umożliwiają doprowadzenie egzekucji do zamierzonego celu. Działania uczestników postępowania uznawane są za czynności procesowe.

Uregulowanie art. 2 ust. 1 zdanie pierwsze u.k.s.e. odnosi się do art. 759 § 1 k.p.c. i określa domniemanie kompetencji komornika do wykonywania czynności egzekucyjnych, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w innych ustawach. Z treści art. 2 ustępu drugiego wynika obowiązek osobistego wykonywania tych czynności przez komornika i możliwość, wykonywania ich przez inne podmioty, jeśli zezwoli na to przepis prawa. Odnosi się ono do przepisów art. 30 ust. 2 art. 33, art. oraz art. 36 u.k.s.e.

Zgodnie z art. 30 ust. 2 u.k.s.e., do samodzielnego wykonywania określonych czynności egzekucyjnych, do których upoważniony jest asesor komorniczy, może być upoważniony przez komornika aplikant komorniczy po upływie roku od dnia rozpoczęcia aplikacji komorniczej. Upoważnienie powinno być dokonane w formie pisemnej i wskazywać te czynności.

W art. 33 u.k.s.e. przewidziane zostało uprawnienie komornika do zlecenia asesorowi komorniczemu przeprowadzenia egzekucji w sprawach o świadczenie pieniężne oraz w sprawach o zabezpieczenie roszczenia pieniężnego, przy uwzględnieniu określonej wysokości świadczenia i roszczenia, a w innych sprawach (ust. 2) dokonanie określonych czynności, z wyłączeniem wskazanych w punktach 1 do 6. Z zakresu wskazanych czynności, które komornik może zlecić

asesorowi komorniczemu wynika, że wyszczególnienie czynności ma charakter wyczerpujący. W sprawach objętych ust. 1 może on wykonywać wszystkie czynności egzekucyjne, a wyłączenie egzekucji z nieruchomości oraz podjęcia działań wymienionych w ust. 2 dotyczy czynności uznanych przez ustawodawcę za mogące stwarzać trudności, z uwagi na skomplikowany charakter lub dużą wartość świadczenia. Nie ma przeszkód do określenia przez komornika węższego zakresu uprawnienia asesora komorniczego.

Skoro art. 30 ust. 2 u.k.s.e. przewiduje możliwość samodzielnego wykonywania przez aplikanta komorniczego konkretnych („określonych”) czynności egzekucyjnych, to komornik nie może upoważnić go do dokonania czynności należących do kategorii czynności postępowania egzekucyjnego, w tym wydania postanowienia o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego. Powoływanie się zatem przez aplikanta komorniczego, przy podejmowaniu czynności należącej do zakresu czynności postępowania egzekucyjnego, na upoważnienie udzielone mu przez komornika nie mogło odnieść zamierzonego skutku. Ponadto ogólnie sformułowane upoważnienie nie określało uprawnienia do wydania postanowienia o ustaleniu kosztów egzekucji. Postanowienie w tej kwestii może w zasadzie być wydane dopiero po zakończeniu egzekucji albo pewnego etapu postępowania egzekucyjnego. Za czynność egzekucyjną o charakterze faktycznym uznawane jest natomiast ściągnięcie kosztów, dokonywane wraz z dochodzonym roszczeniem (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP37/11, OSNC 2012, nr 3, poz. 32).

Wykonywanie czynności egzekucyjnych przez aplikanta komorniczego stanowi wyjątek od obowiązku osobistego ich wypełniania przez komornika, a zatem upoważnienie powinno być ściśle określone. Wskazanie „określonych czynności egzekucyjnych” oraz zastrzeżenie pisemnej formy upoważnienia oznacza, że upoważnienie powinno określać czynności, które aplikant może wykonywać. Nie spełnia tych wymagań stwierdzenie, że upoważnienie dotyczy „czynności egzekucyjnych, niezbędnych do prawidłowego postępowania egzekucyjnego w niniejszej sprawie” W ramach zatem spraw określonych w art. 33 ust. 1 i 2 u.k.s.e., zleconych asesorowi i aplikant nie może być upoważniony do podjęcia postanowienia o ustaleniu kosztów egzekucyjnych. Podkreślenia wymaga

również, że wydanie postanowienia o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego należy do czynności o charakterze orzecznym, które może wykonywać jedynie ustawowo upoważniony organ egzekucyjny i z tych względów nie jest możliwe przekazanie tej kompetencji osobie, która nie jest takim organem. Nie może zastąpić komornika w podjęciu tej czynności aplikant komorniczy. Wskazuje na to treść art. 770 zdanie trzecie k.p.c., stwierdzając, że komornik ustala koszty egzekucji postanowieniem, jeżeli przeprowadzenie egzekucji należy do niego, a nie do sądu, stosownie do art. 759 § 1 k.p.c. Nie ma także podstaw do przyjęcia, że samodzielną czynnością aplikanta mogłoby być podpisanie postanowienia o ustaleniu kosztów egzekucji, w którego komparycji wpisany jest komornik jako wydający to postanowienie.

Dopuszczalność wykonywania czynności egzekucyjnych przez aplikanta komorniczego podyktowana była względami szkoleniowymi, praktycznym przyuczaniem się do wykonywania zadań komornika. Stosownie do § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2007 r. w sprawie organizacji i przebiegu aplikacji komorniczej (Dz.U. Nr 244, poz. 1804 ze zm.) aplikant komorniczy odbywa praktykę u komornika, której celem jest zapoznanie się z całokształtem czynności należących do zakresu obowiązków komornika, w szczególności przygotowuje projekty dokumentów sporządzanych w poszczególnych sprawach przez komornika sądowego. Przyznanie mu uprawnienia do wykonania samodzielnie określonych czynności stanowi kolejny, zaawansowany etap szkolenia. Aplikant może również wykonywać czynności związane z obsługą kancelarii komorniczej o charakterze technicznym, w ramach łączącej go z komornikiem umowy o pracę (art. 36 ust. 2 u.k.s.e.), bez upoważnienia ze strony komornika.

Zgodnie z treścią art. 324 § 3 k.p.c. sentencję wyroku podpisuje cały skład sądu. W odniesieniu do uzasadnienia wyroku obowiązek taki przewiduje art. 330 k.p.c., z uwzględnieniem przewidzianych wyjątków. Do postanowień stosuje się odpowiednio te same zasady, stosownie do art. 361 k.p.c., z tym, że postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym, zgodnie z art. 358 k.p.c., wiąże sąd od chwili, w której zostało podpisane wraz z uzasadnieniem. Uregulowania te są wyrazem obowiązku sądu jako organu uprawnionego do wydawania orzeczeń i w tym

podejmowania osobiście czynności prowadzących do skonstruowania prawnie skutecznego orzeczenia. Z ogólnego odesłania przewidzianego w art. 13 § 2 k.p.c., wynika, że przepisy o procesie, trybie postępowania cywilnego wyczerpująco uregulowanego, stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowania cywilnego, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej. Oznacza to, że zasady dotyczące wymagania podpisywania orzeczeń stosuje się także wprost do postanowień wydawanych przez komornika. Dotyczy to również postanowienia o ustaleniu kosztów egzekucji, skoro art. 770 zdanie trzecie k.p.c. wskazuje na niego jako organ egzekucyjny w sprawie należącej do jego kompetencji.

Złożenie własnoręcznego podpisu na dokumencie urzędowym (art. 244 § 1 k.p.c.), do których należą orzeczenia wydawane w postępowaniu cywilnym, w tym i w postępowaniu egzekucyjnym, lub na dokumencie prywatnym (art. 245 k.p.c.), przez osobę uprawnioną do sporządzenia dokumentu, decyduje o jego autentyczności i mocy prawnej, oznacza zgodność treści dokumentu z wolą osoby podpisującej. Podpis złożony pod orzeczeniem wydanym przez sąd, jak i pod postanowieniem wydanym przez komornika, należy do elementów konstrukcyjnych orzeczenia. Łączy się z nim wiarygodność dokumentu i przyjęcie przez podpisującego odpowiedzialności za treść i skutki orzeczenia. Brak podpisu osoby wskazanej jako sporządzająca dokument, uniemożliwia uznanie go za dokument urzędowy. Podpisanie sentencji orzeczenia przez cały skład orzekający, a w odniesieniu do postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym także uzasadnienia, jest wymaganiem bezwzględnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 1979 r., III CRN 60/79, niepubl.; uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 1997 r., III CZP 125/96, OSNC 1997, nr 5, poz. 5).

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2000 r., III CZP 29/00, OSNC 2001, nr 2, poz. 25 wyrażony został pogląd, podzielony przez skład Sądu Najwyższego rozpoznający przedstawione zagadnienie prawne, że wyrok, którego sentencji skład sądu nie podpisał, nie istnieje w znaczeniu prawno-procesowym, także wówczas, gdy został ogłoszony. Sąd Najwyższy podkreślił, że pogląd ten dotyczy braku podpisów sędziów pod sentencją wyroku, zaaprobowany został również w postanowieniu z dnia 4 kwietnia 2003 r., III CZP 10/03, niepubl.) Nie prowadzi jednak do odmiennej oceny sytuacja, w której orzeczenie podpisane

zostało przez sędziego, który nie brał udziału w wydaniu orzeczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2007 r., IV CSK 366/06, niepubl.), przez osobę nieposiadającą kompetencji do wydania orzeczenia, brak strony przeciwnej, czy niespełnianie przez orzeczenie elementarnych składników, przewidzianych w ustawie.

Przedstawione reguły mają również zastosowanie do postanowień wydawanych przez komornika jako organ egzekucyjny. Podpisanie postanowienia przez osobę niewymienioną w komparycji jako wydająca je i nie mającej do tego kompetencji, sprawia, że postanowienie takie nie może być ocenione jako orzeczenie wydane przez właściwy organ i ma moc dokumentu urzędowego. Powołanie się przez podpisującego na upoważnienie udzielone przez osobę uprawnioną, nie sanuje braku dotyczącego bezwzględnego wymagania. Komornik nie może powierzyć kompetencji przyznanej mu przez ustawę innej osobie, wobec braku upoważnienia w ustawie w tej kwestii. Wydanie postanowienia przez innego komornika lub asesora komorniczego mogłoby mieć miejsce po wyznaczeniu ich zastępcą komornika, stosownie do art. 27 u.k.s.e. Nie dotyczy to jednak zastępstwa w złożeniu podpisu pod postanowieniem, w którego komparycji został wymieniony komornik jako wydający postanowienie. Ograniczony zakres czynności egzekucyjnych, do wykonywania których komornik może upoważnić aplikanta komorniczego nie obejmował i nie mógł obejmować wydania postanowienia o ustaleniu kosztów egzekucji ani składania podpisu na nim. Z tego względu postanowienie komornika podpisane przez aplikanta komorniczego nie spełnia bezwzględnych wymagań, pozwalających na uznanie go za dokument będący postanowieniem uprawnionego organu, istniejący w znaczeniu prawno-procesowym. Nie ma znaczenia dla takiej oceny wskazanego postanowienia fakt, że komornik zlecił asesorowi komorniczemu przeprowadzenie egzekucji w tej sprawie.

Utrwalone zostało w doktrynie i orzecznictwie sądowym zapatrywanie (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2000 r., III CZP 29/00), podzielone przez skład sędziów rozpoznających przedstawione zagadnienie prawne, że niedopuszczalny jest środek odwoławczy od nieistniejącego orzeczenia, podobnie, jak i w innych przypadkach tego rodzaju sytuacji (por. postanowienia Sądu

Najwyższego z dnia 28 maja 1998 r., III CKN 409/98; z dnia 14 maja 2004 r., IV CK 324/03; z dnia 16 stycznia 2009 r., V CZ 88/08, niepublikowane).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę wyrażoną w sentencji.